

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 81)

HET IDEALE GROEPJE STEL JIJ SAMEN

Een klas is een mengelmooie van kinderen met verschillende talenten en leertempo's. Hoe zorg je dat de ene leerling zich niet vervelt, omdat hij het alang snapt, en de ander niet naar adem hoeft te happen bij jouw uitleg? Gedifferentieerd instructie geven lijkt het codewoord. Is dat inderdaad beter dan klassikaal? En hoe stel je dan groepjes samen? Lou en zijn collega's analyseerden onderzoeken over werken met groepjes in de klas. Hun meta-analyse (1996) is nog steeds de grootste naar dit thema en biedt handvatten om beslissingen te nemen over groepsindelingen.

HET IDEE

Er valt veel te zeggen voor klassikale (directe) instructie. Je kunt je helemaal wijden aan 1 goede instructie, i.p.v. je tijd te moeten verdelen over verschillende versies voor groepjes leerlingen. Alle leerlingen krijgen hetzelfde te horen en voor iedereen gelden dezelfde leerdoelen. Maar er valt ook veel te zeggen voor instructie in kleine groepen. Je kunt je uitleg, lesstof en leerdoelen aanpassen aan het niveau van de leerlingen. Bij hoger presterende leerlingen kun je wat sneller door de stof gaan. Leerlingen die meer moeite met de stof hebben, laat je het in hun eigen tempo doen. Zo lever je meer maatwerk. Werkt het een beter dan het ander? Dat wilden Lou & co graag weten. Ze bestudeerden 66 gedegen studies en keken specifiek naar 3 dingen:

- Wanneer leren kinderen beter, klassikaal of in groepen?
- Kunnen die groepen het best homogeen of heterogeen zijn?
- Wat zijn de effecten van niveaugroepen op de houding en het zelfbeeld van leerlingen?

DE INZICHTEN

In het algemeen leren leerlingen beter in kleine groepjes dan klassikaal, vooral als je als leerkracht de instructie en taken aanpast aan die groepen. Maar het positieve effect van groepjes hangt wel af van een aantal zaken:

1

ERVARING VAN DE LERAAR

Hoe meer ervaring een leraar heeft met gedifferentieerd groepswerk, hoe groter de leerwinst bij leerlingen.

2

NIVEAU VAN DE LEERLINGEN

Vergeleken met klassikale instructie hebben alle leerlingen profijt van werken in groepjes, maar de een meer dan de ander. Laag presterende leerlingen profiteren het meest, maar dan wel in heterogene groepen (zie verderop), daarna de hoogste presteerders en bij de gemiddelde leerlingen is de leerwinst het kleinst. Want klassikale instructie mikt vaak op het gemiddelde niveau: voor deze leerlingen verandert instructie in een groepje weinig.

3

WERKVORM

Als je leerlingen in groepjes verdeelt én hen daarin laat samenwerken, is de leerwinst het grootst. Leerlingen kunnen elkaar helpen en samen (hardop) zoeken naar oplossingen (maar dat hangt wel weer af van de groepssamenstelling, zie verderop 'Homogeen vs. heterogeen'). Klassikale instructie kan heel traditioneel zijn: de leraar praat, de leerlingen luisteren. Vergeleken daarmee maken groepjes een groot verschil. Maar als de klassikale instructie meer activerende vormen aanneemt, is het verschil met groepjes minder groot en boeken die laatste een kleine winst.

4 SCHOOLVAK

Bij rekenen levert werken in groepjes meer leerwinst op dan bij lezen en taal. Verder doet de groepssamenstelling ertoe (zie ook 'Homogeen vs. heterogeen'). Bij rekenen zijn homogene en heterogene groepjes geschikt, bij lezen zijn heterogene groepjes overtuigend beter voor alle leerlingen.

5 GROEPSGROOTTE

Kleine groepjes (3 tot 4 kinderen) sorteren het meeste effect. Duo's kan ook, maar bij grotere groepen (vanaf 6 kinderen) is er nauwelijks meer verschil tussen klassikale en groepsinstructie.

6 HOUDING EN ZELFBEELD

Het werken in (niveau)groepen heeft voor gemiddeld en hoger presterende leerlingen een positief effect op hoe leerlingen erbij zitten. Ze vinden het vak leuker en hun houding t.o.v. school en klasgenoten is positiever. Leerlingen in groepen hebben bovendien iets meer vertrouwen in eigen kunnen dan leerlingen die alleen klassikaal instructie krijgen. Maar voor de lager presterende leerlingen kunnen homogene groepjes (niveaugroepen) averechts werken.

7 HOMOGEEEN VS. HETEROGEEEN

Bij homogene groepjes zet je leerlingen van hetzelfde niveau bij elkaar. Bij heterogene groepjes meng je juist bewust de niveaus. Voor beide valt wat te zeggen. Dat blijkt ook uit wat Lou & co zagen: in de meeste studies kwamen homogene groepjes als winnaar naar voren, maar volgens enkele studies deden leerlingen in heterogene groepjes het beter. Dat heeft vooral met het niveau van de leerlingen te maken. Laag presterende leerlingen floreren meer in heterogene groepen. Ze kunnen zich optrekken aan beter presterende klasgenoten. Deze

laatst kunnen hun uitleg geven (en daarvan leren zij zelf ook weer). Als lagere presteerders samen in een groepje zitten, waar niemand eigenlijk weet hoe het moet, komen ze niet verder. Ze raken zo bevestigd in hun idee dat iedereen, de leraar en hun klasgenoten, denken dat ze toch niets kunnen. Voor hen werken niveaugroepen dus demotiverend (zie kader volgende pagina). De gemiddelde leerling is meer gebaat bij homogene groepen. Goede presteerders gedijen in beide soorten groepen.

IN DE KLAS

Er bestaat geen ideale groepsindeling om altijd en overal toe te passen. Telkens opnieuw kun je naar het leerdoel en je leerlingen kijken: *wat moeten ze nu leren en wat hebben ze daarvoor nodig?* Wel biedt dit onderzoek je handvatten om hierover na te denken. Zo is het zeker voor minder snelle leerlingen fijn als je met een telkens wisselende groepsindeling werkt. Als je hen 'bevriest' in een vaste niveaugroep kan dat demotiverend werken. Natuurlijk kun je hen best even apart nemen voor verlengde instructie, maar laat hen daarna in heterogene groepjes werken, als het even kan aan dezelfde opdrachten. Bij het samenstellen van tafel-groepjes kun je daar al rekening mee houden. Laat leerlingen eventueel zelf beslissen of ze willen aanhaken bij de verlengde instructie. Dat is goed voor hun zelfvertrouwen en motivatie. En natuurlijk blijf jij in de gaten houden of leerlingen zichzelf hierbij niet onder- of overschatten en trek je hen erbij als het nodig is. Voor de betere presteerders maakt het niet uit of ze in homogene of heterogene groepjes werken. In het eerste geval kunnen ze snel door de stof heen of hun tanden in verrijkingsstof zetten, in heterogene groepjes kunnen ze klasgenoten die minder ver zijn, de stof uitleggen, waardoor ze zelf ook weer leren.

ELKAAR HELPEN OM TE LEREN

Basisschool De Fonkeling in Berghem (Noord-Brabant), met bijna 900 leerlingen, is verdeeld in 2 stromen: leerjaargroepen (vanaf groep 3) en combinatiegroepen (op groep 1 en 8 na). Ouders bepalen welke stroom het beste bij hun kind past. Uitgangspunten in de combinatiestroom zijn adaptief leren en co-teaching. Er staan 2 leraren voor de groep en reken- en taalcoaches geven de instructies. Rekencoach Van de Camp begint altijd met een gezamenlijke opdracht. 'Die bespreken we klassikaal na, vaak laat ik dat een leerling doen.' Het lesdoel is voor iedereen hetzelfde, maar kinderen bepalen of ze met basis- of uitdagende taken aan de slag gaan. 'Dat is goed voor hun zelfvertrouwen. Want hoe is het voor een kind om altijd in het zwakke groepje te zitten?' Om het eigen kunnen eerlijk in te schatten, hebben kinderen wel veiligheid en zelfinzicht nodig. 'Een kind moet leren accepteren wat het goed en minder goed kan. Maar nog belangrijker is dat ze dat ook van elkaar accepteren. We benadrukken telkens dat ze dingen lastig mogen vinden. Bijvoorbeeld door te zeggen: "Wat goed dat je meldt dat je dit lastig vindt, dan kan ik je helpen." Dan beginnen ze te stralen.' Op verzoek van de kinderen zelf geven de leraren punten voor toetsen. 'Maar leerlingen mogen toetsen altijd overdoen. Ik benadruk dat het niet gaat om dat punt, maar dat ze ontdekken wat ze wel en niet begrijpen.' Van de Camp voert regelmatig kindercoachgesprekken, met groepjes van 4 of 5 leerlingen. 'Iedereen vertelt wat hij lastig vindt en daar reageren de andere kinderen op. Zo ontdekken ze dat ieder kind wel iets moeilijk vindt waarbij ze elkaar kunnen helpen.' Hij stimuleert die onderlinge hulp door leerlingen in te schakelen als hulpcoach. 'Dan legt de ene leerling de ander iets uit. Dat is leerzaam voor beiden en het komt de saamhorigheid in de klas ten goede.' In die zin geldt co-teaching ook voor de leerlingen: 'We doen het samen, als team en als klas.'

Over wel of niet werken in groepjes is veel discussie: over wat effectiever is, maar ook over wat wel en niet eerlijk is. Een veelgehoord argument is dat je met niveaugroepen leerlingen stigmatiseert. Dat werkt demotiverend: 'Iedereen denkt dat ik het toch niet kan.' *Ooneerlijk en onethisch, want op deze manier raakt de leerling steeds verder achter en ontnemen je hem de kans te leren.* Daartegenover is er zorg over kinderen die goed kunnen leren. Die onthoud je juist leermogelijkheden door ze klassikaal les te geven, zo luidt het argument. Leraren en vooral ook ouders zijn bang dat groei geremd wordt door ze te laten samenwerken met minder getalenteerde klasgenoten. Die angst lijkt ongegrond als je kijkt naar de bevindingen van bijv. Lou & co. Excellentie vs. gelijke kansen dus. Wat het nog ingewikkelder maakt: niveaugroepen kunnen etnische en maatschappelijke klassenverschillen versterken. Alle reden dus om vooral flexibel om te gaan met groepsindeling.

- **Kennisrotonde** Wat zijn de effecten van homogeen en heterogeen groeperen op de taal- en rekenprestaties op de basisschool?
- **Kennisrotonde** Wat kunnen leerkrachten doen om het welbevinden van cognitief zwakkere leerlingen te bevorderen?
- **Artikel** Een sterke mix